

Ένας “Γλάρος” αλλιώςτικός

Ο Ηλίας Ηλιόπουλος,

20/12/2024

“Δεν πρέπει να απεικονίζουμε τη ζωή όπως είναι, ούτε όπως θα έπρεπε να είναι, αλλά έτσι όπως την φανταζόμαστε στα όνειρά μας”

Άντον Τσέχωφ (με τα λόγια του Τρέπλιεφ στο Γλάρο)

Σε έναν πολύ μικρό (Νέο) χώρο του Θεάτρου ΑΤΤΙΣ στο Μεταξουργείο (ακριβώς απέναντι από το γνωστό Θέατρο ΑΤΤΙΣ), οι θεατές γίνονται κάθε βράδυ μύστες μιας παράστασης – τελετουργίας, σε μια πολύ διαφορετική εκδοχή του κλασικού, κατά τα άλλα, έργου του Τσέχωφ “Ο Γλάρος” από την Ομάδα Σημείο Μηδέν του Σάββα Στρούμπου. Ο Στρούμπος, βασικός συνεργάτης και δεξί χέρι τα τελευταία χρόνια του Θεόδωρου Τερζόπουλου ακολουθώντας τα χνάρια του δασκάλου του, σκηνοθετεί μία παράσταση πάνω στις αρχές του φορμαλιστικού – σωματικού θεάτρου, υιοθετώντας έτσι το αίτημα του ίδιου του συγγραφέα για ανακάλυψη νέων μεθόδων θεατρικής έκφρασης.

Σε αντίθεση με το άλλο ιερό “τέρας” εκείνης της εποχής στα τέλη του 19ου – αρχές 20ου αιώνα, τον Ίψεν ο οποίος τελειοποίησε την κλασικό – από την αρχαιότητα – σχήμα της πλοκής ενός θεατρικού έργου (έκθεση – δέση – δραματική κορύφωση – λύση), ο Τσέχωφ εφηύρε καινούριους τρόπους και μέσα, τόσο σε σχέση με την (φαινομενική) απουσία δράσης στη πλοκή, όσο και με τη καθιέρωση ενός καινοφανούς δραματικού είδους που θα το χαρακτηρίζαμε ως “τραγικωμωδία”, εντάσσοντας αρκετά χιουμοριστικά στοιχεία στη δραματολογία του (είναι άλλωστε χαρακτηριστικό πως ο ίδιος θεωρούσε τα έργα του “κωμωδίες”), ενώ παράλληλα προσέδιδε

τεράστιο ψυχολογικό βάθος στους χαρακτήρες του σε αντιδιαστολή με το ψυχολογικό “πλάτος” και έκταση των χαρακτήρων του Ίψεν.

Ο Γλάρος, πέραν της τραγωδίας των χαμένων ονείρων και των ματαιωμένων ελπίδων, όπως όλα σχεδόν τα έργα του Τσέχωφ, αποτελεί επίσης και ένα έργο αυτοαναφορικό για το θέατρο και την τέχνη, καθώς περιέχει μια μικρή παράσταση μέσα στην παράσταση (play in play ή θέατρο εν θεάτρω ελληνιστί), την οποία έχει γράψει και σκηνοθετεί στο θεατράκι της θερινής της κατοικίας στην οποία φιλοξενούνται ο Τρέπλιεφ, ο νεαρός γιος της βετεράνου ηθοποιού Αρκάντινας, σφόδρα ερωτευμένος με την Νίνα που πρωταγωνιστεί στο έργο του, στη προσπάθειά του να επιτύχει την καλλιτεχνική αναγνώριση αλλά και ουσιαστική αποδοχή από τη μητέρα του, η οποία γενικά τον αγνοεί αφενός λόγω του ναρκισσισμού της, αφετέρου λόγω του θαυμασμού προς τον σύντροφό της και επιτυχημένο συγγραφέα Τριγκόριν, που εκδηλώνει ένα (πρόσκαιρο) καλλιτεχνικό και στη πορεία ερωτικό ενδιαφέρον για την Νίνα, ανταποκρινόμενος στη δεκτικότητα που αυτή επιδεικνύει λόγω των ερωτικών, αλλά με απώτερο σκοπό καλλιτεχνικών βλέψεών της.

Επιπλέον όμως είναι και ένα έργο με αναφορές στην ουσία και τη λειτουργία του θεάτρου, που παράλληλα διατυπώνει και γενικότερες φιλοσοφικές και οντολογικές ανησυχίες, όπως τα ερωτήματα “Ποιος είμαι; Τι είμαι;” που ο Τρέπλιεφ απευθύνει στον εαυτό του και όπως ο σκοπός της τέχνης επιτάσσει, δεν δίνει έτοιμες απαντήσεις αλλά αφήνει τον κάθε θεατή να δώσει τη δική του προσωπική απάντηση.

Με αυτά τα δεδομένα, ο Σάββας Στρούμπος επιλέγει μια καθαρά στυλιστική και φορμαλιστική πρόταση, πολύ διαφορετική από μια συνηθισμένη ρεαλιστική και αναπαραστατική προσέγγιση ενός τόσο κλασικού έργου όπως ο Γλάρος, διατηρώντας έναν συντομευμένο δραματουργικό πυρήνα – είναι χαρακτηριστικό πως επιλέγει να μην εντάξει στην παράσταση ως αυτούσιο ρόλο την Μάσα, κόρη του επιστάτη της αγροικίας η οποία είναι κρυφά ερωτευμένη με τον Τρέπλιεφ και τελικά παντρεύεται τον δάσκαλο Μεντβεντένκο, όπως και τα υπόλοιπα δευτερεύοντα πρόσωπα του έργου: τον ιδιοκτήτη της αγροικίας και αδελφό της Αρκάντινας Σόριν, τον γιατρό Ντόρν, την Πωλίνα μητέρα της Μάσα κ.α. -, με σκοπό να ανατέμψει όσο πιο βαθιά και ουσιαστικά τους βασικούς χαρακτήρες της ιστορίας, βγάζοντας στην επιφάνεια όλες τους τις κρυφές και φανερές επιθυμίες, τα πάθη, τα λάθη, τις ελπίδες και τα όνειρά τους.

Σε αυτό θα συμβάλλει και η εύστοχη μετάφραση του Δαβίδ Μαλτέζε από το πρωτότυπο στα Ρώσικα, που κυκλοφορεί από τις Εκδόσεις Νεφέλη, σε συνδυασμό και με τους φωτισμούς του Κώστα Μπεθάνη οι οποίοι απέδιδαν τις κατάλληλες ατμόσφαιρες, άλλοτε σε γαλάζιες, μπλε και πράσινες αποχρώσεις αποτυπώνοντας τους αντικατοπτρισμούς της λίμνης που περιβάλλει τον δραματικό χώρο του έργου καθώς και τη νυχτερινή ατμόσφαιρα, άλλοτε σε κόκκινους τόνους του αίματος και της επερχόμενης καταστροφής, και άλλοτε πάλι σε πιο ήπιες γήινες φωτιστικές αποτυπώσεις.

Το γαλάζιο κυκλικό δάπεδο της Κατερίνας Παπαγεωργίου (η οποία υπογράφει και τα ευφάνταστα κοστούμια σε γκρι, γαλάζιους και μπλε χρωματισμούς σε στυλ καμπαρντίνας με ασύμμετρα τελειώματα), σχηματοποιώντας τη λίμνη του τοπίου, το οποίο διατάρασσαν και διερρήγνυν δύο μακρόστενα επίπεδα σε σχήμα τραπεζίου, παρέπεμπε ευθέως στα γεωμετρημένα σκηνικά του Θεάτρου Άττις και του ιδρυτή της Θ. Τερζόπουλου, όπως άλλωστε και η όλη σωματοποιημένη και στυλιζαρισμένη κίνηση και φωνητική των τεσσάρων ηθοποιών, διαφορετική για τον καθένα και με ξεχωριστά σημαίνοντα, ως αγαλματοποιημένα σώματα ενός ταμπλό βιβάν, με πλάτη στο κοινό, εκτός από αυτό του Τριγκόριν που ενσαρκώνει ο ίδιος ο Στρούμπος και που αρχικά ήταν καθισμένο σε μια καρέκλα σε ρόλο παρατηρητή της δράσης μέχρι την στιγμή που “ζωντάνεψε” και πήγε να συναντήσει τους υπόλοιπους ζώντες χαρακτήρες.

Επιπλέον, άκρως ενδιαφέρον στοιχείο αποτελεί και ένταξη ενός ιδιότυπου ρόλου που στη διανομή αναφέρεται ως πιερότος της *commedia dell' arte*, (παρόλο που κινησιολογικά και σωματικά παραπέμπει περισσότερο σε Γλάρο), με επιρροές από θέατρο μαριονέτας και από το ασιατικό θέατρο και με έντονο μακιγιάζ στο πρόσωπο (από την Βιργινία Τσιχλάκη), όπως άλλωστε και οι υπόλοιποι ηθοποιοί – Γιάννης Σανιδάς ως Τρέπλιεφ, Ελρινίκη Μαραπίδη ως Νίνα και Ρόζυ Μονάκη ως Αρκάντινα –, τον οποίο υποδύεται η Άννα Μαρκά – Μπονισέλ (Βραβείο Νέας Ηθοποιού 2023 από την Ένωση Κριτικών Θεάτρου και Παραστατικών Τεχνών), και λειτουργεί ως ένα συνδετικό στοιχείο ανάμεσα στους διαλόγους και την αφήγηση, ενώ την (ακουστική) εικόνα συμπληρώνει το ηχοτοπίο που σχεδίασε ο Λεωνίδας Μαριδάκης με ατονάλ παραμορφωμένους ήχους, συνθέτοντας έτσι μια ολοκληρωμένη θεατρική δημιουργία και εμπειρία σε όλα τα επίπεδα.